

a t a l a

QIP.3.

Ezintasunen bat duten pertsonak

1.

Araudi- eta gizarte-testuingurua

Arartekoaren jardueran ezinbesteko tokia izan dute beti ezgaitasunen bat duten pertsonen eskubideek. Eredu honetan egin ditugun jardueren bidez, gizarte osoaren (orokorrean) eta agintari publikoen (zehazki) sentsibilizazio eta inplikazio handiagoa sustatu nahi izan dugu, gure hiriak edo herriak diseinatzerakoan, gizarte-baliabideak antolatzerakoan eta gure harreman pertsonalak imajinatu eta praktikatzekoan paradigma eta pentsamoldeak aldatze aldera. Horren harira, gizakiaren funtzionaltasunen dibertsitatea izan behar da aldatuta horren buru, gure gaitasunen aniztasunarekiko errespetu eta begirunean oinarrituta.

Azken bi hamarkada hauetan garrantzi handikoak izan dira ezgaitasunen bat duten pertsonen eta pertsonentzako nahiz gizarte osoarentzako egindako lorpenak. Horrenbestez, aukera-berdintasunari, bereizkeriarik ezari eta irisgarritasun unibertsalari buruzko [abenduaren 2ko 51/2003 Legeak](#) sustapen berria eta berritua ekarri zuen ezgaitasunen bat duten pertsonak parekatzeko politiketara. Bereizkeriarik eza, ekintza positiboa eta irisgarritasun unibertsala oinarritzko arauak dira, honako helburu hau lortu nahi bada: ezgaitasunen bat duten pertsonen bizitza politiko, ekonomiko, kultural eta sozialaren eremu guztietan aukera-berdintasunerako duten eskubidea bermatu eta aitortzea.

Era berean, norberaren autonomia sustatzeko eta mendetasunari arreta emateko [abenduaren 14ko 39/2006 Legeak](#) gizarte-zerbitzuen garapen berri bat eratu nahi izan du, sistemaren babesa hedatu eta osatzeko, Europako Batzordeak eskaintzen duen estatu sozialaren ereduak aurrera egin dezan. Baliabide horien aurreikuspena funtsezko tresna da mendetasun-egoerei arreta ematen zaiela bermatzeko eta norberaren autonomia, bizi-kalitatea eta aukera-berdintasuna sustatzeko.

Bestalde, [Ezintasunak dituzten Pertsonen Eskubideei buruzko Nazioarteko Hitzarmenak \(Convención Internacional sobre los Derechos de las Personas con Discapacidad\)](#) (estatuan 2008ko maiatzaren 3an sartu zenak indarrean) inflexio-puntu bat eragin zuen ezgaitasunaren tratamenduan: ezgaitasuna giza eskubideen ikuspegitik jorratu behar da. Aurreko araudiak, izan ere, pertsonen arazotzat jotzen zuen ezgaitasuna. Beraz, araudi hori inspiratu zuen eredu mediko

edo errehabilitatzailea gaindituta, eta gizarte-ereduaren ikuspegia gogoan izanda, hartuko diren irtenbideak ez dira pertsonen soilik bideratuta egongo, baita gizarteari ere, dauden bereizkeria-egoerak gainditzen saiatzeko. Ikuspegi horrekin onartu da, hain zuzen ere, [abuztuaren 1eko 26/2011 Legea](#), ezgaitasunen bat duten pertsonen eskubideei eragiten dien araudia hitzarmen honetara egokitzen saiatzen dena, giza eskubideak urratu eta bereizkeria-egoerak sortzen dituzten gizarte-desabantailak ezabatu ahala.

Hala ere, bizi dugun krisi-egoerak ondorio nabarmenak ditu gizartean. Eredu honetan, zehazki, adibide bat jartzearren, I eta II. Mailen laguntza pertsonalerako diru-laguntzaren igoera salbu –oso neurri positibotzat jotzen duguna–, gainerako neurriak –defizit publikoa zuzentzeko aurrekontu, zerga eta finantza arloko premiazko neurriei buruzko [abenduaren 30eko 20/2011 Legegintzako Errege Dekretuaren](#) bidez eta aurrekontu egonkortasuna eta lehiakortasunaren sustapena bermatzeko neurriei buruzko [uztailaren 13ko 20/2012 Legegintzako Errege Dekretuaren](#) bidez hartutakoak– Arartekoaren iritziz atzerapen nabarmena dira norberaren autonomia sustatzeko eta mendetasunari arreta emateko politiken garapenean.

Nahiz eta azken hamarkadetan ekonomiaren esparruan krisi desberdinak egon diren eta pertsonen ongizateari eta gizarte-eskubideei negatiboki eragin dieten, egun jasaten ari garen krisiak ez du parekorik eta, hain da larria, ezen orain arte gizartearen edo ongizatearen estatua deiturikoaren oinarriak gainbeheran baitoaz: elkartasunaren, ekitatearen eta gizarte-justiziaren baloreak, pertsona ahulentzako laguntzak eta eskubide sozial eta ekonomikoak.

3/1985 Legearen arabera, “*Arartekoa Legebiltzarraren goi ordezkaria da, Konstituzioaren I. idazpuruan xedatutako eskubideak babesteko sortua. Eskubide horiek legeak ezarritakoarekin bat etorritik bermatu behar ditu, eta Autonomia Estatuaren 9. artikuluan bildutako demokraziaren printzipio orokorrak bete daitezzen zaindu*”. Horretarako, erakunde honen, herritarrek eskatuta edo berak erabakita, herri-administrazioen jardura ikertu behar du kexa-espeditenteen bidez, baina, aldi berean, pertsonen eskubideak babesteko sistema eta politika publikoak ebaluatu behar ditu. Horretarako, agintari publikoek gomendioak egingo dizkie edo txosten, azterketa edo ideien ekoizpena sustatuko du, pertsonen eskubideekiko errespetuaren kultura edo horiek babesteko sistema indartze aldera.

2.

Kexarik aipagarrienak

2.1. Hirigintzako irisgarritasuna eta garraibideetako mugikortasuna

Aurreko urteetan bezala, ekitaldi honetan ere eremu honetako kexa nagusiak instalazio berrien ezarpenean edo horien aldaketetan irisgarritasunaren araudia urratzeari

buruzkoak izan dira. Hala bada, honako hutsegiteak nabarmendu daitezke adibide gisa: Lakua auzoan Lanbideren bulego berri baterako sarbidea; udal-titulartasuneko kirol-zentro baten instalazioak; lehen-hezkuntzako ikastetxe batego oztupo arkitektoniko garrantzitsuak edo mugikortasun mugatuko pertsonentzako erreserbatutako lekurik eza kirol-estadio batean.

Azkenik, Gasteizko hiri-autobusetan instalatutako ahots-sistema zalantzan jartzen zuen kexa bat aipatu beharra dago, 100 sinadura baino gehiago jaso baitzituen, ez zelako irisgarria eta normalizatua ikusmen-egzaitasunen bat duten pertsona gehienentzat. Gai horren gaineko espedientea tramitatzean, [Arartekoaren 2012ko ekainaren 29ko Ebazpena](#) ezarri zen. Horren bidez, garraio-bidearen erabiltzaile guztiek informazio-sistema baliatzen dutela bermatzeko beharrezko neurri guztiak har ditzala gomendatzen zitzaion [Gasteizko Udalarari](#). Hartara, ikusmen-urritasuna dutenek Gasteizko hiri-garraioaren zerbitzua modu normalizatuan, autonomoan eta seguruan erabiltzea bermatuko da. Udalak gomendio hori onartu zuen eta automatikoki funtzionatzen duen sistema bat ezarri zuen, berau martxan jartzeko urrutiko mandoa behar izanik gabe.

2.2. Hezkuntza

2012. urtean Eskola Inklusiboaren esparruan Aniztasunari Erantzuteko Plan Estrategikoa jarri da martxan. Plan horren barruan hainbat helburu, xede eta ekintza estrategiko ezarri dira, azken finean ikasle guztien hezkuntzarako eskubidea bermatzeko.

Plan honen ebaluazio eta jarraipenak ikasleei hezkuntzatik eskaintzen zaien erantzuna hobetzen lagunduko duelakoan gaude, egoera horrek hainbat kexa sustatu baititu, besteak beste gaitasun altuko ikasleen kasuan edo arreta-defiziten arazoak dituztenen kasuan.

[Arartekoaren 2012ko azaroaren 29ko ebazpenaren](#) esana ere nabarmentzekoa da. Kasu horretan hezkuntza-behar bereziak dituen adingabe batek hezkuntzako laguntzaile-espezialista baliabidea edukiko zuela bermatze aldera hartu zen ebazpena. Adingabe horri bere familiarren etxebizitzatik gertu dagoen ikastetxe hitzarmenduneari matrikulatzeko baimena eman zioten.

Era berean, **“Euskal Gorrak” Pertsona Gorren Elkartearen Euskal Federazioak** hainbat kexa bidali dizkigu entzumen-egzaitasunen bat duten ikasleen beharrezko dagokienez, zehazki hizkuntzen ikaskuntzan edo lanbide-heziketako ikasketak jakin batzuetan dauden ikasleei dagokienez.

Unibertsitatearen alorrean ere honi buruzko salaketak egon dira. Medikuntza Fakultateko ikasle batek bat-batean entzumen-egzaitasun bat jasan zuenez, ikasle horri babesa emateko aukera planteatzen diogu Ezgaitasunak dituzten Pertsonentzako Zerbitzuari. Gogor saiatu gara unibertsitateak estenotipiaren teknikak sartzeko edo tradizionalki babes-langileei ematen zaizkien zereginak handitzeko aukera balora zezan. Unibertsitateak, hala ere, planteatutako proposamenak baztertu ditu, neurrigabeak direla argudiatuta. Zoritxarrez, babes-falta honen ondorioz azkenean ikasle honen medikuntza ikasten jarraitzeari utzi dio.

2.3. Herri-administrazioen zerbitzurako langileak

Aurten, arlo honetako jarduera-planean ezarritako ildoetara jarraiki, egzaitasunen bat duten pertsonen taldeaz arduratu gara bereziki, eta herri-administrazio euskaldunek euren aldi baterako lan-politsetan dauden eta ezaugarri hauek dituzten pertsonen ematen dieten tratamenduan sakontzeko erabakia hartu dugu.

Horren harira, [Langile Publikoaren Oinarrizko Estatutuan](#) eta Euskal Funtzio Publikoari buruzko [uztailaren 6ko 6/1989 Legean](#) lan-eskaintza publikoetan egzaitasunen bat duten pertsonentzako lanpostuen nahitaezko erreserba arautzen da. Araudi horiek karrerako funtzionarioaren eta langile finkoaren sarbideari buruz ari dira soilik eta ez dute aurreikusten aldi baterako edo bitarteko enplegua eskuratzeko biderik egzaitasunen bat duten pertsonentzat. Gure ustez, egoera hori gorabehera, administrazioak neurri positiboak har ditzake kontratatutako edo bitarteko izendatutako langileetako batzuk talde honetako pertsonak izan daitezten.

Aldi baterako lan-poltsak arautzen dituzten arauak, hain zuzen ere, orokorrean bi irizpideren arabera ezartzen dute kideen ordena: lan-eskaintza publikoen ondoriozko hautaketa-prozesuetan eskuratutako sailkapenen arabera eta Administrazioan emandako zerbitzuen arabera. Hala ere, gure ustez hautagaiek lanpostua garatzeko gaitasun nahikoa badute, Espainiako Konstituzioak funtzio publikorako sarbideari buruz ezartzen duen bezala, ez dago eragozpenik pertsona-talde honi aldi baterako enplegurako sarbidea bermatuko dioten beste formula batzuk bilatzeko. Horretarako, erreserba-kuota bereziak ezar daitezke, lanpostu jakin batzuk erreserba daitezke edo esandakoa lortzeko beste edozein neurri har daiteke.

Helburu hori lortze aldera, hau da, egzaitasunen bat duten pertsonen aldi baterako lana eskuratzeko aukera handiagoak dituztela bermatzeko formulak ezartze aldera, eta horretarako gure autonomia-erkidegoko herri-administrazio desberdinen egoera (gai honi dagokionez) kontuan hartu behar dela gogoan izanda, horietako batzuen lankidetzara eskatu dugu, gutxienez honako datuak emango zizkigun txostena bidali diezaguten: (1) beren erakundean aldi baterako zerbitzuak ematen ari diren eta egzaitasunen bat duten pertsonen kopuru osoa eta portzentaje horrek aldi baterako langile guztien aldean osatzen duen portzentajea eta (2) beren erakundean aldi baterako kontratazio-poltsen kudeaketa arautzen duen legedian egzaitasunen bat duten pertsonentzako aurreikusitako erreserba-kupoen edo antzeko ezaugarriak dituzten neurrien zehaztasuna.

Nahiz eta txosten hau idatzi den unean oraindik ez dugun jaso eskatutako informazio guztia, erakunde honek jaso dituen datuak aztertuta zera egiaztatu ahal izan da: gai honi buruzko araudi espezifikorik egon ez arren, herri-administrazio euskaldun batzuek neurri positiboak hartu dituzte egzaitasunen bat duten pertsonen enplegu publikorako sarbide errazagoa izan dezaten. Edonola ere, egindako azterketaren arabera, aldi baterako langile publiko gehien batzen den administrazioetan ez da halako aurrerapenik egon.

Adibide gisa, Jaurilaritzaren Kontseiluak 2006ko maiatzaren 30ean hartutako akordioan, Euskal Autonomia Erkidegoko

Administrazio Orokorrean eta bere erakunde autonomoetan aldi baterako zerbitzuak emateko langileak hautatzeari buruzkoan, eta Funtzio Publikoko sailburuordearen 2006ko ekainaren 14ko ebazpenean, lan-poltsak eratzeko prozesua deitzen duen horretan, ez da neurri positiborik aurreikusi ezgaitasunen bat duten pertsonen aldi baterako enplegu publikorako sarbidea errazteko.

Hori dela eta, gai hau jorratzen duen gomendio orokor bat prestatu dugu (argitaratzeko dagoena), gaur egun honen inguruko aurreikuspenik ez daukaten herri-administrazioei bereziki zuzendua, aldi baterako kontratazioen poltsak arautzen dituzten legeetan ezgaitasunen bat duten pertsonen beren ezaugarrien arabera lanpostuetarako sarbidea erraztuko dieten bereizkeria positiboko neurriak ezar daitezken, betiere enplegu publikorako sarbidea arautu behar duten printzipioak bermatuz.

2.4. Ogasuna

Zergei buruzko araudian zerga-onura batzuk jasotzen dira (salbuespenak, hobariak, murrizketak...). Horien bidez ezintasunen bat duten pertsonen familiei nolabaiteko ordaina eman nahi zaie, eta, aldi berean, familia horiei eragiten dien gaitasun ekonomiko baxuagoa zaindu.

Kontuan hartu beharra dago ezgaitasunen bat duten pertsonen gastu osagarri asko ordaindu behar dituztela ondasunak edo zerbitzu orokorrak eskuratzean, jasaten duten ezgaitasunekin berariaz lotutako ondasun eta zerbitzuen gastuez gain –laguntza teknikoak, laguntza pertsonala, tratamendu medikoak, terapeutikoak, habilitatzaileak eta errehabilitatzaileak, medikamenduak–. Ikerketa berrien arabera, ezgaitasunen bat duten pertsonen etxeen batez besteko diru-sarrera gainerakoena baino % 25 inguru baxuagoa da.

Hala ere, orain arte ezgaitasunen bat duten pertsonen aplikatutako zerga-onurak oso murrizak izan dira eta, gainera, aplikazio horrek desadostasunak eragin ditu.

Trakzio Mekanikoko Ibilgailuen gaineko Zergak (TMIZ) albuespen bat jasotzen du ezgaitasunen bat duten pertsonentzat. 2009an, hala ere, zerga hori aldatu egin zen eta oraindik ere bidali izan digute horren gaineko kexarik, aitortu zitzaizkien onuretan murrizketa bat egon dela uste baitute ukituek.

Halaber, albuespen honek eske izaera dauka, hau da, zergaren subjektu pasiboak aurretiaz eskatu behar du. Nahitaezko eskaera egin ondoren, administrazioak egiaztatu egin behar du ea onura aplikatzeko baldintza guztiak betetzen diren, eta, horren arabera, onura onartu edo ukatuko du.

Albuespenaren ondoreei dagokienez, udalerrien Kudeaketa eta Bilketa Ordenantzetan ezarrita daude eta hurrengo urtean aldatu ohi dituzte, zerga-onura emateko erabakia ekitaldi horretako zerga sortu ondoren hartu denean.

TMIZ urteko zerga da, urte bakoitzeko urtarrilaren 1ean sortzen da, eta, beraz, eskaera onartzen bada eta zerga sortu ondoren aurkeztu bada, ondorioak hurrengo ekitalditik aurrera aplikatzen dira.

2.5. Osasuna

Atal honetako keza batzuk aztertzean ez dugu zalantzarik izan ukapen-arrazoen legezkotasunari dagokionez (adibidez, karbonoz eginiko elementuen bazterketa, irailaren 15eko 1030/2006 Errege Dekretuko 6. eranskineko 7. atalean aurreikusitakoa). Hala ere, zenbait produktu eskuratzeko aukera onartu beharko litzatekeela uste dugu, betiere haren beharrez eta abantaila justifikatu badaitezke, pertsona interesdunaren egoeran oinarrituta.

Ildo horretatik, produktu berrien (adibidez, lehen aipatutako karbonozko protesiak) eskutik etor daitezkeen abantaila logikoez harago, onartuta dauden produktuak berritzeko aurreikusitakoa baino erabilera luzeagoa emango balitz, pentsatzekoa da horien kostua konpentsatuta geratu ahaliko litzatekeela. Hori horrela, zera eskatu genion osasun-administrazioari: albuespen orokorraren araua ez dadila albuespenen onarpenari lotuta egon, albuespen hori aitortzeko egoera objektibizitza posible denean. Zaila dela ahaztu gabe, Osasun Sailak eskaera hori Osasuneko Lurralde arteko Kontseiluko organo egokian sartzeko asmoa duela adierazi digu

2.6. Norberaren autonomia sustatzea eta mendetasunari arreta ematea

2.6.1. Aurten foru-erakundearen ebaluazio-ekipoek **aitortutako mendetasun-mailarekiko desadostasunaren** ondorioz planteatutako kexak nabarmen igo dira, batez ere Arabako lurralde historikoan.

Baremo berria aplikatzean (otsailaren 11ko 174/2011 Errege Dekretua autonomia pertsonala sustatzeari eta mendetasun-egoeran dauden pertsonak zaintzeari buruzko abenduaren 14ko 39/2006 Legean ezarritako mendetasun-egoera ebaluatzeko baremoa onartzen duena eta 2012ko otsailaren 18an sartu dena indarrean), kasu askotan murriztu egin da aitortutako mendetasun-maila eta, ondorioz, familia-inguruko zaintzarako oker jasotako diru-laguntzen erreklamazioak igo egin dira. Gai hau sakon aztertu da [adinekoen](#) taldeari buruzko kapituluaren.

2.6.2. Urte hasieran Bizkaiko ebaluazio-prozeduren atzerapenagatik kexak igo egin ziren, etxeak bisitatzen dituen erakunde arduradunaren kontratazioan hainbat gorabehera egon zirelako. Bere garaian, erakunde honek argi eta garbi adierazi zuen mendetasuna ebaluatzeko zeregina foru-erakundeetako langileek egin behar zituztela, nola eskuratzen diren datuen izaera oso pertsonala delako, hala independentziaren printzipioa bermatu eta egoera deserosoak (kasu honetako bezalakoa) saihestu behar direlako, betiere Autonomia Pertsonala Sustatzeko eta Mendetasun Egoeran dauden Pertsonak Zaintzeko [abenduaren 14ko 39/2006 Legeko](#) 28.6 artikulua betez (AMZL).

2.6.3. Ezgaitasun fisikoaren duen pertsona batek bere ondoreza adierazi zigun, gure administrazioak “atseden” hitza erabili duelako aldi baterako egonaldien zerbitzuei buruz mintzatzean. Bere ustez, zerbitzu horiek erabiltzaileen autonomia pertsonala sustatzeko dira eta ez dira alde aurretik

“ezgaitasunen bat duen pertsonarengandik atsedean” hartzeko bide gisa jo behar. Aldez aurretiko balorazio hori irain-tzailea iruditzen zitzaien.

Erakunde honen iritziz, hitz hori planteatzeko abiapuntu izan dira Bizimodu Independentearen Mugimendua, batetik, eta dibertsitate funtzionalduen pertsonaren pertzepzioa gainditzeko beharrezana, bestetik. Hala, ezinbestekoa da gizarteak berak sortzen dituen eragozpen eta zailtasunei eta bereizkeria-elementuak gainditzeko xede duten politika publikoak sustatzeko beharrezanari erreparatzea.

Nahiz eta ikuspegi hori herri-administrazio euskaldunek eskaintzen dituzten programa eta zerbitzu askotan nabarmentzen den, argi dago oraindik bide luzea dagoela egiteke. Horrenbestez, “atseden” hitza, aipatutako printzipioak gauzatzen laguntzen ez duena, oraindik ere erabiltzen da eta, berez, Euskal Autonomia Erkidegoko Gizarte Zerbitzuei buruzko [abenduaren 5eko 12/2008 Legeko](#) 22.2.5 artikuluan (Gizarte Zerbitzuen Euskal Sistemako Prestazioen eta Zerbitzuen Katalogari buruzkoan) agertzen da.

Gizon eta emakumeen arteko berdintasunaren alorrean lengoia ez sexista erabiltzeak bereizkeria gainditzeko laguntzen duen bezala, ezgaitasunaren eremuan lengoia ez estigmatizatzailea erabiltzeak gizarteratze-kota altuagoak lortzen lagunduko digu, eta, horrez gain, pertsonen duintasunarekiko errespetua bermatuko du.

2.6.4. Ezgaitasun-mailaren kalifikazioa

Hainbat kexa tramitatu dira aitortutako ezgaitasun-mailarekiko desadostasuna hizpide. Hori dela eta, planteatutako erreklamazioa ezesten duen ebazpenarekin batera erabaki hori hartzeko arrazoiak berariaz azaltzen dituzten txostenak bidaltzea egokia iruditzen zaigula jakinarazi diogu dagokion foru-erakundeari.

Txosten horiek (batez ere Ebaluazio eta Orientazio Zerbitzuarena eta Lege Aholkularitzako Zerbitzuarena) ezinbesteko tresna dira herritarrek informazioa izan dezaten eta, nahi izanez gero, beren burua defenda dezaten.

Bizkaiko Foru Aldundiak zera jakinarazi digu, aukera hori aztertzen ari direla, eta, horretarako, jakinarazpen-prozesu informatikoa hobetzeko asmoa dutela. Praktikan aurreikuspen hori betetzea espero dugu.

2.7. Etxebizitza

Aurten herritarrek hainbat kexa bidali dizkigute, beren etxebizitzako irisgarritasun-baldintzei buruzko ziurtagiria (babestutako etxebizitza egokitua eskuratzeko beharrezkoa dena) lortu ezin zutela eta gure esku-hartzea behar zutela adieraziz.

Erreklamazio-egileek azaldutakoaren arabera, beren jabetzako etxebizitzek ez zituztenez betetzen beren bizikidetz-unitateko pertsonen behar zituzten irisgarritasun-baldintzak, babes ofizialeko etxebizitzaren kooperatiba batek sustatutako etxebizitza-zozketa batean parte hartzeko aukera eskatu zuten eta kooperatiba horrek, indarreko araudian ezarritakoaren arabera, beren etxebizitzak sarbide eta igogailuei buruzko zehaztapenak betetzen ez dituela frogatzen duen ziurtagiri teknikoak aurkezteko eskatu zien.

Erreklamazio-egileek salatu zuten, [Bizkaiko Foru Aldundian](#) nahiz [Bilboko Udalean](#) ziurtagiri hori eskatzean, beru emateko eskumenik ez zutela jakinarazi zieten, eta, ondorioz, ezin izan zuten babestutako etxebizitza egokituen onuradun izateko ziurtagiria eskuratu.

Herritarren erreklamazio hauek jasotzean zera ondorioztatu ahal izan dugu, Etxebizitza, Herri Lan eta Garraio Sailaren eta aipatutako foruko eta tokiko administrazioen artean koordinazio-arazo garrantzitsua dagoela eta hainbat eragozpen eragin dizkiela babestutako etxebizitza egokitu hauek eskatu dituzten pertsonen. Izan ere, alferreko kudeaketa ugari egin behar izan dituzte, sailak berak eskatuta, herri-administrazio desberdinetan.

Urteko txosten honen amaieran, Etxebizitza, Herri Lan eta Garraio Sailari premiaz eskatu genion azalpen-txostena jaso dugu. Eskaera horretan, beharrezko neurriak hartzeko eskatu genion, koordinazio-falta hori zuzen zezan eta herritarrei babestutako etxebizitza egokitua eskuratzeko agiria nola eta non eskuratu azal diezaien.

3.

Jarduera-planaren esparruko bestelako esku-hartzeak

3.1. Atal honetan honako gaia jorratuko dugu lehendabiziz: [Vitoria-Gasteizko Udalak](#) Zulueta Jauregia ezarri zuen Europako hiriburu berdearen (European Green Capital) egoitza nagusi gisa eta eraikin horrek irisgarritasun unibertsala bermatzen ez duenez, erakunde honek ofiziozko jarduera hasi zuen. Eraikin horretan 13 maila dituen eskalinata bat dago eta horrek bertaratzea eragozten die mugikortasun murriztua duten pertsonen. Pertsona horientzako sarbidea eraikinaren atzealdean egotea aurreikusita zegoen, hau da, higiezinaren sotorako sarbidean. Baina ate horrek ere ez zuen sarbide egokia bermatzen, hiri-inguruneen, espazio publikoen, eraikinen eta informazio eta komunikazioko sistemen irisgarritasun-baldintzei buruzko arau teknikoak onartzen dituen [apirilaren 11ko 68/2000 Dekretuan](#) eskatutako baldintzetan.

Erakunde honek egindako eskaerari erantzuteko, Vitoria-Gasteizko Udalak eraikinaren barrualde nahiz kanpoaldeko sarbidean irisgarritasuna hobetzeko hartu nahi ziren neurrien berri eman zigun. Hala ere, proposatutako irtenbideek, aurrera eramanez gero, indarreko araudian ezarritako gutxieneko praktikotasun-parametroak soilik bermatzen zituzten baina ez zuten harago joateko ahaleginik egiten, hau da, ez ziren saiatzen instalazio berri batean eskatutako liraketen parametroak lortzen, gure eremu autonomikoaren barruan aurreikusitako irisgarritasun-irizpideei jarraiki.

Hori guztia dela eta, [Arartekoak 2012ko martxoaren 20ko ebazpena](#) ezarri zuen, Gasteizko Udalarari gomendatuz beharrezkoak diren neurriak har ditzan pertsona guztiak

Europako Hiriburu Berdearen (European Green Capital 2012) egoitza den Zulueta Jauregian duintasunez eta berdintasunez sartzeko aukera eduki dezaten.

Udal-arkitektoak egindako txostenean hartutako neurriak jasotzen ziren eta, txostenaren arabera, ez ziren betetzen araudi aplikagarrian ezarritako baldintzak. Horrenbestez, egindako gomendioa ez zutela onartu suposatu genuen.

3.2. Bestalde, nabarmentzekoa da erabilera publikoko eraikinetako irisgarritasunaz gain, urte hauetan zehar igogailurik ez duten egoitza-eraikuntzen irisgarritasuna ere planteatu izan dela. Horren harira, arazo hau jorratzen duen gomendio orokor bat (argitaratzeko dagoena) egin dugu, bi gai nagusitan oinarrituta. Batetik, agintari publikoek jabeen erkidegoei oztopo arkitektoniko hauek ezabatzeko beharrezana ezarri ote diezaieketen zehaztu nahi izan genuen. Bestetik, igogailua instalatzeak edo barrera arkitektonikoak ezabatzeko eraikuntzen segurtasun edo gaikuntzarako arazoak sortzen dituenean, administrazioen irizpidea zein izan beharko litzatekeen planteatu genuen.

3.3. Atal honetan, EAEn eremu horretan lan egiten duten elkarteek eta erakunde honek izan dituzten topaketei buruz mintzatu nahi dugu. Beti pentsatu izan dugu elkarte hauen lanak gure zeregina aberasten duela, kolektiboaren errealitatea transmititzen duenez gero. Ondorioz, eskerrak eman behar dizkiegu erakunde honekin izan duten etengabeko lankidetzagatik.

Hori horrela, hasteko, [Euskal Herriko Gorren Lagun eta Gurasoen Elkartearen Federakundearekin](#) (aurrerantzean FEVAPAS) izan ditugun harremanak aipatu behar ditugu, EAeko osasun-administrazioarekin hainbat jarduera ahalbidetu baitituzte. Batetik, [haur gorrieraren detekzio goiztiarreko programaren](#) ezarpen eta funtzionamenduari buruzko jarraipenari dagokionez; bestetik, hiru lurraldeetan entzumen-ezgaitasunak dituzten haurrentzako logopedia-laguntzei buruzko irizpideei dagokionez.

ELKARTEAN eta **ONCE** elkarteekin ere egin dira bilerak, ezgaitasunen bat duten pertsonen enplegu publikoak eskuratzeko bizi duten errealitateari buruz. Hala bada, landutako gaien artean aplikazio korporatiboen eta lantokien irisgarritasunari buruzko arazoa, bateragarritasun funtzionalak eta abar egon dira.

Halaber, **APDEMA** elkartearekin batzeko aukera ere izan dugu eta ezgaitasun intelektualen bat duten pertsonen arazoa joratu dugu.

3.4. Azkenik, 2012ko azaroaren 29an, gorputz, ikusmen edo entzumenean ezgaitasunen bat duten elkartearen ordezkariarekin batera, [Arartekoaren lankidetzako mapen](#) proiektua aurkeztu genuen. Geo-lokalizazioan eta partaidetza-mapetan oinarritzen den proiektu honetan herritarrek, elkarteak, herri-administrazioak eta Arartekoa ari dira lankidetzan. Hala, pertsona guztien eskura dagoen mapa bisual eta interaktibo honetan, interes orokorreko puntu, toki edo eraikinen irisgarritasunari buruzko informazioa eskura

dezakegu eta herritarrekin alderatu eta alternatibak proposatu ahalago ditugu. Etengabe eraikitzen doan proiektua da. Hasteko, garraio publikoan iristeko aukera ematen duten lekuak kontsultatzeko maparekin hasi ginen, turismoa jorratuz: ostatu eta jatetxeak, eta turismo-bulego eta liburutegiak. Izan ere, horixe zen Arartekoan genuen informazioa (garraioaren kasuan) eta Eusko Jaurlaritzak eremu horretan lan egin zuela genekien (turismoa eta liburutegiak).

Proiektu honek, era berean, herritarren kontzientziak pizten du hainbat gizarte-arazoren inguruan: lehenengoa ezgaitasunen bat duten pertsonen egunero garraio publikoa, kultura edo aisia bezalako oinarritzko lekuetara jotzeko aurkitzen dituzten arazoak.

Halaber, publikoki baloratu eta ikus daitezke irisgarritasuna hurbilagoa izan dadin sentikortasun eta ahalegina erakutsi duten establezimendu eta zerbitzu publikoak. Hartara, jarduera publiko eta pribatuaren guztientzako diseinua betebeharrak dela nabarmentzen da.

Horrez gain, ibilbide erabilgarriak kontsultatu eta ikus daitezke eta kontsultatutako puntu bakoitzak baliabide turistikoa, garraioa edo liburutegi hurbilenen zerrenda jasotzen du. Informazioa mapan bertan ageri da, zein lekuri buruz ari garen adierazten duten ikurren bidez. Gainera, irisgarritasun-maila islatzen duten ikur eta testuak ere badaude. Puntuak identifikatzeko erabili ditugun ikurrak honako hauek dira:

Eta puntu, toki edo eraikin guztietarako irisgarritasun-maila orokor hauek izendatu ditugu:

- Irisgarria:** Pertsonak era autonomoan irits daitezke hautatutako tokira (ikurra berdez agertuko da)
- Praktikagarria:** Pertsonak lagunduta irits daitezke hautatutako tokira (ikurra anbar kolorez agertuko da)
- Ez irisgarria:** Ezin daiteke inola ere iritsi (ikurra gorritz agertuko da)

Badakigu informazioa eta datu publikoak askatu eta berrerabilteza oso garrantzitsua dela, herritarrek datuok eskura izan eta erabili ditzaten. Horrenbestez, proiektua hasteko Eusko Jaurlaritzako Kultura Sailaren eta Industria, Berrikuntza, Merkataritza eta Turismo Sailaren lankidetzara eskatu dugu. Garraio irisgarriari buruzko datuetarako, Arartekoak [EAEko garraio eta irisgarritasunari](#) buruz egindako txostenaz baliatu gara. Halaber, ezgaitasun fisiko, psikiko edo sensorialen bat duten pertsonekin lan egiten duten elkarteekin harremanetan jarri gara, beraiek egiaztatuko baitute datuak errealitateara egokitzen ote diren eta, horrez gain, EAEn baliabide irisgarri gehiago identifikatuko dituzte. Horretarako, hainbat bilera egin ditugu elkarteekin.

Edozein pertsonak oharrak idatzi ahalago ditugu honako webgune honetan: <http://mapak.ararteko.net>. Halaber, Twitter edo FB-ko kontua erabili ahalago da oharrak idazteko.

4.

Herritarren eskubideen egoeraren balorazioa

4.1. Krisi-egoera honek ondorio larriak ditu gizartearen, txirotasuna eta gizarte-bazterkeria igotzen ari dira eta talderik ahulenei gehiago eragiten die. Adosten ari diren zorroztasun-politikek, gainera, arriskuan jartzen dituzte ezgaitasunen bat duten pertsonen oinarrizko eskubideak. Horren harira, adibide bat jartzearren, I eta II. Mailen laguntza pertsonalerako diru-laguntzaren igoera salbu –oso neurri positibotzat jotzen duguna–, gainerako neurriak –defizit publikoa zuzentzeko aurrekontu, zerga eta finantza arloko premiazko neurriei buruzko [abenduaren 30eko 20/2011 Legegintzako Errege Dekretuaren bidez eta aurrekontu egonkortasuna eta lehiakortasunaren sustapena bermatzeko neurriei buruzko \[uztailaren 13ko 20/2012 Legegintzako Errege Dekretuaren bidez hartutakoak\]\(#\)–, Arartekoaren iritziz atzerapen nabarmena dira norberaren autonomia sustatzeko eta mendetasunari arretea emateko politiken garapenean.](#)

Gure ustez, krisi-garaietan, inoiz baino gehiago, agintari publikoek giza eskubideen printzipioak hartu behar dituzte abiapuntutzat beren politika publikoak diseinatzerakoan: Giza eskubideak unibertsalak, banaezinak eta elkarren menpekoak dira; berdintasuna eta bereizkeriarik eza giza eskubideen sistema osoaren ardatza dira; giza eskubideen betebeharrak dimentsio hirukoitzak dute; agintari publikoek eskubide sozioekonomikoak errespetatu, babestu eta bete behar dituzte; eskubide sozioekonomikoak apurka-apurka bete behar dira dauden “baliabide guztiak” erabiliz, “bitarteko egoki guztien bidez”; eskubide sozioekonomikoen alorrean hartutako atzerantzko neurriak printzipioz onartezinak dira; agintari publikoek beren ekintzen gaineko kontuak eman behar dituzte eta erreparaziorako eskubidea, informazioa eskuratzeko aukera eta herritarren partaidetza aktiboa bermatu behar dituzte.

4.2. Azken bi urteotan murrizketa nabarmenak ikusi ditugu talde honetako elkarteei zuzendutako diru-laguntzen politika publikoetan. Gertaera horrek eragina dauka elkarrekin beren erabiltzaileei ematen dizkieten zerbitzuetan eta, dirudienez, herri-administrazioek ez dituzte euren gain hartuko. Azpimarratzekoa da erakunde hauek orientazio eta babeserako lan individualak egiten dituztela, ezinbestekoak direnak ezgaitasunen bat duten pertsonentzat; erkidegoaren baliabideei eta dauden baliabide espezifikoek buruzko informazioa eta agiriak jasotzen dituzte, eta, era berean, talde honek gizartearen jardueraren eremu desberdinetan duen ikusgarritasunaren bermea dira.

4.3. Erakunde honetan inguru fisikorako, hiriguneetarako eta eraikuntzetarako irisgarritasuna hizpide duten salaketa asko jasotzen ditugu ezgaitasunen bat duten pertsonen eskutik. Dagozkien herri-administrazioek, batez ere udalek,

azterketa sakon bat egin eta beharrezko kontrol-mekanismoak ezarri behar dituzte gaiaren gaineko indarreko araudia aplikatzen dela bermatzeko, irisgarritasun unibertsalaren eta guztiontzako diseinuaren ikuspegitik, bai hiriguneetan, bai eraikuntza, azpiegitura eta garraioetan.

Era berean, aurten ere gogorarazi beharra dugu ezgaitasunaren eremuan ikuspegi desberdinetatik lan egiten duten elkarrekin gehien salatu duten gaietako bat irisgarritasuna sustatzeko [abenduaren 4ko 20/1997 Legea](#) eta hiri-inguruneen, espazio publikoen, eraikinen eta informazio eta komunikazioko sistemen irisgarritasun-baldintzei buruzko arau teknikoak onartzen dituen [apirilaren 11ko 68/2000 Dekretua](#) berrikusteko beharra izan dela.

Sarritan egiaztatu ahal izan dugu herri-administrazio euskaldunek legeok aplikatzean interpretazio murriztailea egin dutela, [Ezintasunak dituzten Pertsonen Eskubideei buruzko Nazioarteko Hitzarmenean](#) ezarritako oinarrizko eta funtsezko printzipioetatik urruntzen ziren jarduerak garatuz. Gure erkidegoko udalerrri askotan irisgarritasuna sustatzeko elementu gisa instalatu diren eskailera mekanikoak gogorarazi besterik ez dago. Instalazio horiek, dakizuen bezala, ezgaitasunen bat duten pertsonak baztertzeko erabiltzen dituzte, ezin baitituzte erabili. Eraiki berri diren eraikinei edo berri direnei buruz ere gauza bera esan dezakegu, ezgaitasunen bat duten pertsonentzako sarbide bereziak baimentzen baitira eta, normalean, eraikinen atzealdetik sartu behar izaten dute. Herritar guztiak berdintasun-baldintzetan erabil ditzaketen instalazioei lehentasuna eman behar zaie, ezgaitasunen bat duten pertsonen bereizkeriarik ezaren eta aukera-berdintasunaren printzipioak beteazteko asmoz.

4.4. Enplegu publikoa berdintasun-aukeretan eskuratzeko eskubideak garrantzia berezia dauka, noski, ezgaitasunen bat duten pertsonen buruz ari garenean. Horrenbestez, egungo antolamendu juridikoan pertsona horien sarbide-baldintzak sustatzeko berariazko arauak eta xedapenak jasotzen dira.

Hori dela eta, enplegu-emaile publikoak bermatu egin behar du lanpostu erreserbatuen kupoa betetzen dela, helmugak aukeratzeko fasean lehentasun jakin bat dutela edo euren lanpostua eta ingurunea berau beteko duen pertsonaren beharrezkoak egokitzeko direla.

Halaber, enplegu publikoa eskuratzeko printzipioak bermatu, bereizkeria positiborako neurriak ezarri behar dira aldi baterako kontratazioen lan-poltsak arautzen dituzten arautan, ezgaitasunen bat duten pertsonen beren ezaugarrietara egokitzeko diren lanpostuak eskuratzeko erraztasunak izan ditzaten.

4.5 Kontuan hartuta ezgaitasunen bat duten pertsonen eta euren familiek ezgaitasunen horren ondoriozko beharrezkoak arretea emateko egin behar duten ahalegina, gure iritziz, bizi dugun *krisi ekonomikoaren* egoera honetan agintari publikoek zerga-onuren tratamenduan aurrera egiten jarraitu behar dute, berdintasun ezeko egoerak murrizten laguntze aldera.